

Door de ogen van **PIERO**

Ze delen een liefde voor hard werken, de natuur en een wetenschappelijke aanpak. 'Landschapsjagers' Rosetta Borchia en Olivia Nesci ontdekten dat de natuurlijke achtergronden in het werk van de wereldberoemde Toscaanse schilder Piero della Francesca niet allemaal aan zijn fantasie zijn ontsproten.

TEKST **JESPER STORGAARD JENSEN** FOTOGRAFIE **PROVINCIA DI RIMINI** EN **JESPER STORGAARD JENSEN**

'Landschapsjagers' Olivia Nesci (links) en Rosetta Borchia.

FOTO LARRY HAYES

Van boven naar beneden: het portret van Battista Sforza, met op de achtergrond San Leo en de berg Il Maioretto; detail van bovenstaand schilderij; het nog altijd werkelijk bestaande berglandschap dat Piero natuurgetrouw heeft geschilderd.

Het kleine middeleeuwse stadje San Leo, in de provincie Rimini aan de Adriatische kust, is behoorlijk indrukwekkend als het, bijna als in een droom, in het hart van het gebied van

de Montefeltro's bovenop een heuveltop opdoemt. Maar ook binnen dit kleine 'buiten de gebaande paden'-stadje zul je er snel achterkomen waarom niemand minder dan Umberto Eco het een van de meest fascinerende dorpen van Italië heeft genoemd. Als je door de eeuwenoude stenen straatjes in het centrum loopt, krijg je bijna het gevoel dat je in een middeleeuwse Ansichtkaart bent gestapt. De kathedraal werd gebouwd in 1173, en ook San Leo's andere iconische historische gebouw, de kerk van Santa Maria Assunta, stamt uit de 12de eeuw.

Op 589 meter boven zeeniveau biedt San Leo een charmant landschapspanorama. De heuvels glijden zachtjes, de wolken glijden lui over de groene weiden en niets lijkt de natuurlijke harmonie te kunnen verstoren. In dit magnifieke landschap zijn recentelijk enkele kunsthistorische geheimen blootgelegd, waarmee een nieuw wetenschappelijk steentje is bijgedragen aan het mozaïek van een van de meest getalenteerde en mysterieuze schilders van de vroege renaissance: Piero della Francesca.

Piero della Francesca werd geboren omstreeks 1416-1417 in de Toscaanse stad Borgo Sansepolcro. Zijn vroegste werk, dat iets voor 1450 is gedateerd, laat duidelijk zijn persoonlijkheid zien: met het rigide perspectief toonde hij zich een echte 'geometrisch perspectiviste'. Zijn stijl is onder meer beschreven als 'een mengeling van kunst, geometrie en een complex systeem van interpretaties waar onder meer theologie en filosofie aan te pas komen.' Niet voor niets beschreef de beroemde schilder, architect en schrijver Giorgio Vasari Piero della Francesca als 'de beste en meest exacte geometrische schilder van zijn tijd.'

Vanaf ongeveer 1455 neemt Piero meerdere opdrachten aan buiten Toscane. Tussen 1455 en 1460 schildert hij in Urbino een van zijn bekendste werken, *La Flagel-*

lazione ('De geseling van Christus'). Dit is ook de periode waarin hij een intensieve artistieke relatie ontwikkelt met het hof van de Montefeltro's. Voor hen schildert hij zijn beroemde dubbelportret van graaf Federico III van Montefeltro en zijn vrouw Battista Sforza, te bewonderen in de Galleria degli Uffizi in Florence. Op de achtergrond schilderde hij harmonische landschappen met groene heuveltoppen, weidse valleien en kabbelende beekjes. Vijf eeuwen lang namen kunsthistorici aan dat dit fictieve landschappen waren. Onlangs is echter ontdekt dat de geschilderde natuur van Piero della Francesca werkelijk heeft bestaan! Deze ontdekkingen zijn nu onder de aandacht van het publiek gebracht door het werk van twee zogenaamde *cacciatrici di paesaggi* ('landschapsjagers'): Rosetta Borchia en Olivia Nesci.

Precieze observator

Rosetta Borchia's trouwe digitale camera hangt om haar nek. We staan op een heuvel met uitzicht op de Metauro-vallei en ze legt me uit hoe ze voor het eerst op het spoor kwam van Piero's landschappen. 'We weten dat Piero della Francesca erg gesteld was op de landschappen rond Urbino en Rimini, en lange tijd had ik zelfs het gevoel dat wij, ikzelf en de mensen in dit gebied, in een van zijn landschappen woonden! Ik kende zijn schilderijen en had ze altijd in mijn achterhoofd als ik hier in de natuur rondzwierf.' Rosetta is schilder, fotograaf en botanicus, en ze houdt zich al jaren bezig met landschapsstudies. Als ze de natuur in gaat, wat ze vaak doet, heeft ze altijd een verrekijker bij zich, een digitale camera en een gedetailleerde kaart van het gebied. 'Het moment van mijn ontdekking was fantastisch. Ik kende Piero's landschappen van zijn schilderijen, en ik moest echt even gaan zitten toen ik me realiseerde dat ik fotografisch bewijs had dat zijn landschappen echt bestaan.' Glimlachend: 'Ik was bijna duizelig van opwinding en heb er drie nachten niet van kunnen slapen.' Toch verbaasde het haar niet dat haar vermoedens bevestigd werden. 'Piero was zo'n precieze observator. Als hij in staat was om de moeder-vlekken op de wangen van Federico III >

Boven: het portret van Federico III van Montefeltro, met op de achtergrond de berg Fronzoso in de Metauro-vallei; onder: Rosetta Borchia bij het 'balkon' met het schilderij 'De heilige Hiëronymus en een gelovige'.

Boven: 'De heilige Sint Hiëronymus en een gelovige', met op de achtergrond het landschap van de Valmarecchia; onder: bord met uitleg over het project van de landschapsjagers.

te zien en vast te leggen, waarom zou hij zijn schilderijen dan een verzonnen landschap geven?

Ruim vijfhonderd jaar lang hadden de beroemde landschappen van Piero in al hun natuurlijke schoonheid onder ieders neus gelegen, maar tot voor kort had niemand ze opgemerkt. En als je de achtergrond van Piero's beroemde dubbelportret vergelijkt met de natuur zoals die er nu uitziet, begrijp je waarom de schilder werd geroemd om zijn talent om de natuur getrouw weer te geven.

Tussen de kin en de parelketting van signora Sforza zie je een heuveltop in de Valmarecchia die tegenwoordig de naam Il Maioretto draagt, een beetje noordelijk van San Leo, niet ver van de Republiek San Marino. Op het portret van graaf Federico staat net onder zijn kin een heuvel met piramidevorm afgebeeld: de berg Fronzoso in de Metauro-vallei, ten zuidoosten van Urbino. En de natuur op *I Trionfi* ('De triomfen van Federico di Montefeltro en Battista Sforza'), een van zijn andere wereldberoemde werken, wordt onmiskenbaar gevormd door de heuvels van Farneta en San Lorenzo, ten zuiden van Urbino.

Landschapsjagers

Enthousiast meldde Rosetta zich met haar ontdekkingen bij haar vriendin Olivia Nesci, professor in de geomorfologie aan de universiteit van Urbino, om zo 'de wetenschap mee te nemen' in haar project. Olivia heeft zich de laatste jaren gericht op de studie van de fysieke evolutie van landschappen: hoe veranderen historische landschappen als gevolg van natuurlijke oorzaken?

'Toen Rosetta bij me kwam, was ze nogal opgewonden', vertelt Olivia. 'Ze zei me dat ze misschien een aantal van de landschappen had gevonden die Piero della Francesca in zijn meesterwerken had geschilderd. Vanaf dat moment zijn we samen op onderzoek uitgegaan.'

Inmiddels heeft het duo honderden landschapsfoto's laten inscannen om ze op de computer te kunnen vergelijken met de achtergronden van Piero's werken.

Dankzij hun onderzoek is het mogelijk gebleken minimaal zeven van Piero's landschappen systematisch in kaart te

brengen, allemaal verspreid over het gebied van de Montefeltro's. Er is ook een Engels-Italiaanse website gelanceerd waar je alles over het project kunt lezen en kunt zien welke van Piero's beroemde schilderijen corresponderen met welk landschap.

Maar je kunt natuurlijk ook de natuur in gaan om Piero's landschappen met eigen ogen te bekijken. De gemeente San Leo en de provincie Rimini hebben samen drie zogenaamde *Balconi di Piero* ('Balkons van Piero') ingericht: panoramische uitkijkpunten vanwaar je het landschap dat de grote Toscaanse schilder vijf eeuwen geleden zo inspireerde kunt bewonderen. Hier staan ook borden met een reproductie van het betreffende schilderij van Piero della Francesca en uitleg over het landschap. Twee van deze 'balkons' zijn

Vijfhonderd jaar lang hadden de beroemde landschappen van Piero onder ieders neus gelegen, maar tot voor kort had niemand ze opgemerkt

gesitueerd bij San Leo, een derde ligt in de Metauro-vallei en een vierde zal waarschijnlijk in 2013 worden geopend langs de weg van Urbania naar Fermignano, bij Ca'Mocetto.

Ik vraag Olivia en Rosetta waar de term 'landschapsjagers' vandaan komt, want die roept haast associaties op van een vrouwelijke Italiaanse versie van de beroemde Indiana Jones. Ze lachen en Olivia legt uit dat ze de term niet zelf hebben bedacht. 'Het is een vondst van de krant *La Repubblica*, die een groot verhaal heeft geschreven over ons project.' Dat project zit er inmiddels op. Gaan de twee landschapsjagers nu met pensioen? 'O nee, helemaal niet. We zwerven nog steeds door de natuur, maken foto's en vergelijken ze op de computer met landschappen op schilderijen, net als we al deden. Op het moment zijn we bezig met werken van Leonardo da Vinci.' ♦

Meer informatie over dit project vindt u op www.montefeltroveduterinascimentali.eu.

Van boven naar beneden: het 'balkon' met het portret van Battista Sforza, met uitzicht op het daarop afgebeelde landschap; 'I Trionfi', oftewel 'De triomfen van Federico di Montefeltro en Battista Sforza'; de heuvels van Farneta en San Lorenzo, afgebeeld op Piero's 'I Trionfi'.